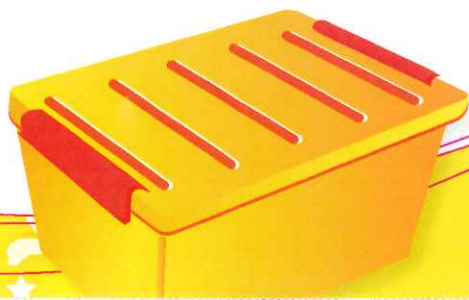


Hulpmapje



Een gedicht maken



Inhoud

Inleiding

Blz. 3

Geschatte tijdsbesteding: 10 min.

Stap 1: Wat is een gedicht?

Blz. 4

Geschatte tijdsbesteding: 15 min.

Stap 2: Oefenstof

Blz. 8

Geschatte tijdsbesteding: 90 min.

Stap 3: Maak een gedicht naar keuze

Blz. 16

Geschatte tijdsbesteding: 60 min.

Stap 4: Presentatie en evaluatie

Blz. 18

Geschatte tijdsbesteding: 30 min.

Inleiding

Op de website www.pittigeplustorens.nl, in de leerlingenportal, vind je links naar sites over gedichten. Je vindt er leuke voorbeelden en een oefenblad.



Stap 1: wat is een gedicht?

Je gaat een gedicht maken...

Maar wat is een gedicht precies? Een **gedicht** is een stukje tekst dat in **versvorm** wordt geschreven. Een gedicht is meestal geen doorlopende tekst als bij een verhaal.

De vorm van de **tekst** is bij een **gedicht** heel belangrijk.

De vorm van een gedicht kan bijzonder zijn door de bijzondere **klanken** van de woorden die in het gedicht worden gebruikt, door het **ritme** van de woorden en door het soort **letters** dat gebruikt wordt.

Vaak wordt gedacht dat een gedicht ook altijd moet **rijmen**. Maar dat is niet zo. Er zijn ook gedichten die niet rijmen, maar op een andere manier toch duidelijk een gedicht zijn. Voorbeelden van niet-rijmende gedichten zijn: een anafoor, een naamdicht, een elfje, een haiku.

Voorbeelden van rijmende gedichten zijn: een Clerihew, een Copla, een gebroken rijm en een omarmend rijm. Bijzondere rijmende gedichtvormen zijn ook: een limerick en een snelsonnet. Bij rijmende gedichten wordt meestal gebruik gemaakt van een **rijmschema**.

In dit mapje worden een aantal verschillende soorten gedichten uitgelegd. Je kunt bij ieder gedicht zelf een beetje oefenen als je wilt.

Wat is een rijmschema?

Een **rijmschema** geeft aan **hoe** de dichtregels in een gedicht op elkaar rijmen. Zo betekent het rijmschema: A-A-B-B, dat in dit gedicht de eerste regel rijmt op de tweede regel (A-A) en dat de derde en vierde regel op elkaar rijmen (B-B).



Een voorbeeld van een A-A-B-B rijm:

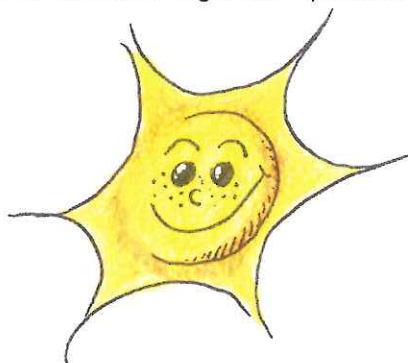
A: Ben je boos

A: pluk een roos

B: zet 'm op je hoed

B: dan ben je morgen weer goed!

Het rijmschema: A-B-A-C betekent dat de **eerste** en de **derde** regel op elkaar rijmen (A en A). En de **tweede** en de **derde** regel **niet** op elkaar rijmen (B en C).



Een voorbeeld van een A-B-A-C rijm:

A: Ik ben blij

B: vandaag is het vakantie

A: ik ben vrij

C: en loop op blote voeten.

W! Pittige tips!

Klanken in woorden

Luister naar de **klanken** van de **letters** in de woorden!

Bijvoorbeeld:

Een **O** geeft een heel ander gevoel dan een **IE**.

Boze wolven komen in het donker aangeslopen...

Klinkt/voelt heel anders dan:

Pietje piepte er op zijn fiets
geniepig tussenuit!



In gedichten wordt vaak gebruik gemaakt van terugkerende klanken.
Terugkerende klanken klinken als een klok!

Klemtonen en ritme

Luister naar de **klemtonen** van de woorden!

Een woord met meer lettergrepen, heeft minstens één beklemtoonde lettergreep (een heffing) en een onbeklemtoonde lettergreep (een daling). Het regelmatig afwisselen van heffingen en dalingen in een dichtregel noemen we ook wel: **het metrum**. Bijvoorbeeld een versje van de dichter Godfried Bomans:



Ik zit mij voor het vensterglas
onnoemelijk te vervelen.
Ik wou dat ik twee hondjes was,
dan kon ik samen spelen.

Hoe bijzonder een metrum (het ritme van een gedicht) kan klinken, kun je horen in een geluidsfragment dat je vindt in de leerlingenportal van www.pittigeplustorens.nl, bij dit mapje.

Diverse soorten gedichten

In dit mapje behandelen we de volgende soorten gedichten:

1. Een anafoor
2. Een naamdicht
3. Een elfje
4. Een haiku
5. Een clerihew (rijmschema A-A-B-B)
6. Een copla (rijmschema A-B-A-B)
7. Een omarmend rijm (rijmschema: A-B-B-A)
8. Een gebroken rijm (rijmschema: A-B-A-C of A-B-C-B)
9. Een limerick
10. Een snelsonnet

Print nu het oefenblad uit!

Op www.pittigeplustorens.nl vind je, in de leerlingenportal bij dit Peper Project, een oefenblad dat je kunt uitprinten. Daarop ga je zelf verschillende soorten gedichten uitproberen.

Ga nu naar de website en print dat blad uit.

Stap 2: Oefenstof!

1. Een anafoor

Een anafoor is een gedicht dat niet hoeft te rijmen. Maar de woorden moeten wel mooi klinken en de regels moeten goed lopen. Een anafoor moet er ook mooi uit zien.

Vaak wordt er in een anafoor gebruik gemaakt van herhaling van woorden of groepen woorden. Deze komt dan aan het begin van opeenvolgende regels (of zinnen) telkens terug. Zo ontstaat er een mooi ritme in het gedicht.



Een voorbeeld:

Ik ril als het vriest
Ik ril als het koud is
Ik ril als ik denk
Aan dat ene moment

Ik ril als het wintert
Ik ril als het waait
Ik ril als ik vrees
Dat je mij niet meer kent

Probeer het nu zelf eens!

Gebruik daarvoor een potlood en je uitgeprinte oefenblad.

Bedenk een onderwerp (ding, persoon, gevoel, sfeer, droom, situatie, etc.) waarover je een gedicht wilt schrijven. Dicht!

2. Een naamdicht

Nu schrijf ik
Anders dan bij een rijmpje
Alle woorden die ik wil
Mooi naar eigen idee
De rijm en de vorm
Interesseren mij niet
Chaotisch lijkt het wel
Het is
Tenslotte mijn naamdicht!



Als je de eerste letters van de regels van een naamdicht achter elkaar zet, dan vormt dat samen een naam (of een woord).

Een beroemd naamdicht is ons volkslied: Wilhelmus van Nassau. Zie ook op: www.pittigeplustorens.nl

Hoe maak je een naamdicht?

Schrijf daarvoor eerst de letters van je eigen naam **onder** elkaar aan het begin van iedere regel.

Schrijf daarna achter iedere letter een regel die iets over jou vertelt. Een naamdicht hoeft, net als een anafoor, niet te rijmen!

Probeer het zelf!

Gebruik daarvoor een potlood en je uitgeprinte oefenblad.

3. Een elfje:

Een elfje is een gedicht van 11 woorden.
De 11 woorden moeten als volgt verdeeld worden over 5 dichtregels:

- Regel 1: 1 woord
- Regel 2: 2 woorden
- Regel 3: 3 woorden
- Regel 4: 4 woorden
- Regel 5: 1 woord



In de eerste regel wordt de toon gezet
(of de sfeer of het onderwerp).

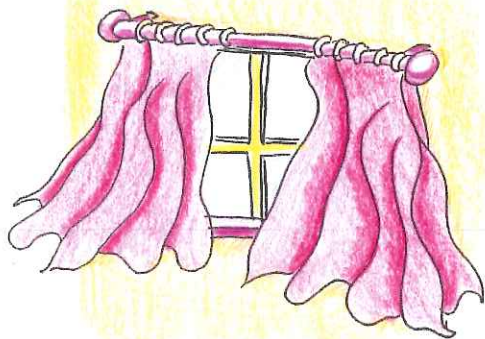
In de tweede regel zeggen de twee woorden meestal iets over elkaar en gaan ze verder op de sfeer van regel 1.

In de derde en de vierde regel wordt nog wat meer uitgewijd en wordt eventueel een conclusie getrokken.

In de laatste (vijfde) regel wordt alles in 1 woord samengevat.
Ook een elfje is een gedicht dat niet hoeft te rijmen!

Voorbeeld:

Licht
Gordijnen bewegen
Zachte bries omhult
Haren rusten op kussen
Zomerochtend



Probeer het nu zelf eens!

Gebruik daarvoor een potlood
en je uitgeprinte oefenblad.

4. Een haiku

Een haiku is een gedicht van **drie regels** met **een vast aantal lettergrepen**.

Regel 1: 5 lettergrepen

Regel 2: 7 lettergrepen

Regel 3: 5 lettergrepen

Een Haiku rijmt niet en heeft van origine de natuur of ervaringen met de natuur als onderwerp.

Voorbeeld:

Zacht glimmende zee

In maanlicht met blauwe gloed

Glinsterende nacht



NB: Tel de lettergrepen:

Zacht glim-men-de zee (5)

In maan-licht met blau-we gloed (7)

Glin-ste-ren-de nacht (5)

Probeer het nu zelf!

Gebruik daarvoor een potlood en je uitgeprinte oefenblad.

Gedichten met rijmschema's:

5. Een clerihew

Dit is een gedicht met **rijmschema A-A-B-B**, waarbij meestal in de eerste regel een **persoon** wordt genoemd:

Bijvoorbeeld:

A: Sint zat te denken

A: Wat hij jou zou schenken

B: Hij vroeg het aan Piet

B: Maar die wist het ook niet.



Probeer dit nu zelf eens!

Gebruik daarvoor een potlood en je uitgeprinte oefenblad.

6. Een copla

Dit is een gedicht met **vier regels** met het **rijmschema A-B-A-B**. Elke regel heeft **8 lettergrepen**.



Bijvoorbeeld:

A: Tja, de één is de an-der niet,

B: dat is op zich niet een won-der,

A: maar dat dit vaak leidt tot ver-driet

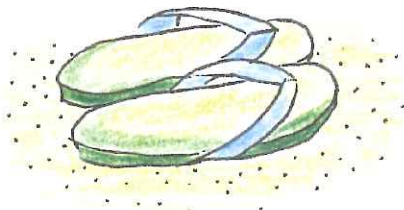
B: vind ik toch wel heel bij-zon-der

Probeer dit nu zelf eens!

Gebruik daarvoor een potlood en je uitgeprinte oefenblad.

7. Omarmend rijm

Dit zijn vier versregels met het rijmschema A-B-B-A.



Bijvoorbeeld:

A: Na een volle dag zon en strand

B: gloeit de auto zwart en heet

B: met zoute druppels zee en zweet

A: plakt aan mijn slippers zand

Probeer dit nu zelf eens!

Gebruik daarvoor een potlood en je uitgeprinte oefenblad.

8. Gebroken rijm

Een gebroken rijm is eigenlijk best gemakkelijk. Niet alle regels hoeven te rijmen. Een gebroken rijm bestaat uit minstens 4 versregels met rijmschema A-B-A-C of A-B-C-B.

Bijvoorbeeld:

A: Als ik denk aan vroeger

B: heb ik soms een beetje spijt

C: dat ik niet meer heb geknikkerd

B: en me onbewust was van de tijd



Probeer dit nu zelf eens!

Gebruik daarvoor een potlood en je uitgeprinte oefenblad.

9. Een limerick

Een limerick heeft **vijf regels** en het **rijmschema A-A-B-B-A**.

Het aantal lettergrepen per regel is bij voorkeur als volgt:

Regel 1: 9 lettergrepen

Regel 2: 9 lettergrepen

Regel 3: 5 lettergrepen

Regel 4: 5 lettergrepen

Regel 5: 9 lettergrepen

Een limerick heeft meestal een grappige en verrassende inhoud.

De eerste regel bevat vaak de naam van de hoofdpersoon en in de rest van het gedicht wordt dan een komische situatie uitgewerkt die in de vijfde regel wordt afgesloten met een conclusie of een uiteindelijke gebeurtenis.



Voorbeeld:

A (9): Een net-te rat uit Ou-de-lan-de

A (9): Loopt tand-loos o-ver Zeeuw-se stran-den

B (5): Geen cent te mak-ken

B (5): Laat de kop zak-ken

A (9): En maakt ge-bit van haai-en-tan-den

Probeer dit nu zelf eens!

Gebruik daarvoor een potlood en je uitgeprinte oefenblad.

10. Een snel sonnet

Een snel sonnet is een gedicht dat bestaat uit **twee volgende coupletten**.

Het eerste couplet = 4 dichtregels met rijmschema **A-B-B-A**

Het tweede couplet = 2 dichtregels met rijmschema **C-C**

Iedere dichtregel heeft **tien lettergrepen**.

In de laatste twee regels wordt vaak een verrassende conclusie getrokken of een opmerking gemaakt die slaat op alles wat in de eerste vier regels is verteld.

Voorbeeld:

A: Bij ho-ren van het schel-le lucht-a-larm

B: hiel-den twee jon-gens zich dap-per en sterk

B: de o-ve-rig-en vlucht-ten in de kerk

A: daar was het vol, la-wai-e-rig en warm

C: en het bood geen dek-king naar be-ho-ren

C: het vlieg-tuig boor-de zich in de to-ren.

Probeer dit nu zelf eens!

Gebruik daarvoor een potlood en je uitgeprinte oefenblad.

Stap 3: Maak een gedicht naar keuze

Bedenk eens:

I. Wat wordt jouw onderwerp?

Bedenk een onderwerp (ding, persoon, gevoel, sfeer, droom, situatie, etc) waarover je een gedicht wilt schrijven.

II. Welk soort gedicht kies je?

Je hebt nu een paar verschillende soorten gedichten gezien in dit mapje. Kies zelf een vorm die je graag wilt gebruiken (of goed vindt passen) bij het door jou gekozen onderwerp.

Maken

Ga aan de slag! Maak gebruik van de tips uit dit mapje en laat je inspireren door de gedichten van anderen (die je in boeken of op het internet hebt kunnen lezen).

Werk op papier of op de computer

Waar ga je dichten? Sommige dichters kiezen ervoor om rustig buiten op een bankje te gaan zitten met een pen en schrijfblok of een notitieboekje. Andere dichters zitten liever achter hun computer te dichten. Je mag zelf weten waar je wilt werken aan je gedicht. Uiteindelijk moet je het gedicht wel in de computer zetten!

Definitief maken

Maak een definitieve versie op de computer, print het uit en laat het aan je leerkracht zien.

Pittige tips:

Hulp nodig met rijmen? Digitaal rijmwoordenboek!

Als je gekozen hebt voor een gedicht met een rijmschema, dan kun je soms wel wat hulp gebruiken bij het zoeken naar goede rijmwoorden.

Daarvoor kun je naar www.pittigeplustorens.nl gaan en bij dit Peper Project in de leerlingenportal klikken op rijmwoordenboek.

Inspiratie nodig?

Neem eens een kijkje op de gedichtensites die je vindt op www.pittigeplustorens.nl in de leerlingenportal.

Lees eens wat gedichten van Toon Hermans!

Er zijn nog veel meer soorten gedichten dan die we hier hebben bekeken. Ga eens naar de bibliotheek en haal daar eens een paar boeken van dichters.

Een hele beroemde Nederlandse dichter (en cabaretier) was Toon Hermans. Hij heeft hele vrolijke en mooie gedichten geschreven over alledaagse dingen.

Smaak te pakken?

Maak dan een dichtbundel waarin je van ieder soort gedicht een eigen versie maakt! Je kunt je eigen leven, je familie en vrienden en natuurlijk jezelf (en je gevoelens) als onderwerp nemen. Zo wordt het een heel persoonlijke dichtbundel!

Stap 4: Presentatie en evaluatie

Presentatie op papier

Je kunt een gedicht op papier presenteren. Dan deel je het gedicht uit en wordt het gelezen door het publiek.

Declameren

Je kunt een gedicht ook declameren (= voordragen).

Dan lees je het gedicht aan je publiek voor met de door jou bedoelde intonatie. Intonatie is de manier van uitspreken van de woorden en de regels. Je kunt het gedicht dan voorlezen zoals je dat in je hoofd had (qua hoge en lage klanken en met versnellingen en vertragingen) toen je het gedicht schreef.

Persoonlijk

Soms zijn gedichten zo persoonlijk, dat je niet wilt dat iedereen ze leest of hoort. Dat kan en dat mag.

Je hoeft je gedichten dus niet per se voor de hele klas voor te dragen als je dat niet wilt. Indien je voor een Peper Project een gedicht hebt gemaakt, dan moet je dat gedicht natuurlijk wel aan je leerkracht laten lezen. Die moet het immers beoordelen.

Evaluatie

1. Evaluatie door jezelf

Hoe vind je dat je dit project hebt gedaan? Ben je tevreden met het resultaat? Kopieer het evaluatieformulier uit dit mapje en vul het in. Lever het in bij je leerkracht.

2. Evaluatie door je leerkracht

Je leerkracht kan nu jouw hele project beoordelen. Wat is het oordeel van je leerkracht?

Kopieerblad evaluatieformulier

Naam:

Projectnaam:

Begindatum project:

Einddatum project:

Vragen:

1. Hoe heb je dit project ervaren?

.....
.....
.....

2. Vind je dat je het project goed hebt uitgevoerd?

.....
.....
.....

3. Wat vind je van het eindresultaat?

.....
.....
.....

4. Wat zou je bij een volgende keer anders doen?

.....
.....
.....

